

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ГУМЕНЮК СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 371.124/.132:796(043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Вихрущ Віра Олександрівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри педагогіки і соціального управління.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Конох Анатолій Петрович,
Запорізький національний університет, завідувач
кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту;

доктор педагогічних наук, доцент
Павлюк Євген Олександрович,
Хмельницький національний університет, доцент
кафедри здоров'я людини;

доктор психологічних наук, професор
Савчин Мирослав Васильович,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, завідувач кафедри психології.

Захист відбудеться «22» березня 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «20» лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап модернізації вищої освіти в Україні спрямований на вирішення низки проблем, пов'язаних із потребою підготовки педагогів нової генерації, здатних самостійно й продуктивно мислити, приймати швидкі та адекватні рішення, орієнтуватися в мінливих ситуаціях, виявляти творчу ініціативу. Для їхнього формування освітня система потребує мобільного, відкритого до інновацій, компетентного фахівця. Незважаючи на спроби реформувати систему вищої освіти і потреби суспільства в якісній підготовці кваліфікованих фахівців, нині все ще застосовують пасивну модель навчання, де особистість студента виступає «об'єктом» навчання, що засвоює і відтворює матеріал, переданий йому викладачем, текстом підручника, інтернет-ресурсом, загалом джерелом знань.

Педагогічна діяльність потребує від учителя фізичної культури компетентного вирішення навчальних ситуацій, пов'язаних із процесом фізичного виховання школярів, які складно вирішити лише за допомогою певних стандартних алгоритмів дій, вони є полем вияву продуктивного педагогічного мислення. Натомість багато учителів такі рішення приймають на підставі стандартних дидактико-методичних схем і шаблонів шкільної практики фізичного виховання, у результаті вони не є виявом відповідної мисленнєвої діяльності та продуктивного підходу до прийняття педагогічного рішення. Тому формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури пов'язане з пошуком нових шляхів фахової підготовки студентів.

Зрослі вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) вимагають якісно нових теоретико-методичних підходів у формуванні педагогічного мислення, які дозволять їм не тільки опанувати основи наук і професійні вміння та навички, а й інноваційні технології. Успішне оволодіння інноваційними технологіями допомагає випускникам ЗВО органічно включитися в педагогічну роботу й розпочати практичне застосування здобутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності. Тому проблема формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури є актуальною і нині викликає широке зацікавлення серед науковців та практиків, адже вона є основою особистої зрілості та запорукою результативності професійної діяльності.

Філософські основи мислення знайшли висвітлення в дослідженнях В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя. Психологічні аспекти мислення відображені в працях Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, О. Тихомирова та ін.

Аналіз наукових джерел показав, що значну увагу науковці приділяли проблемі фахової підготовки майбутніх учителів. Зокрема, підготовці майбутніх учителів до педагогічної діяльності присвячено праці В. Бондаря, О. Галуса, С. Гончаренка, О. Коберника, Н. Кузьміної, В. Кузя та ін. Підготовку майбутніх учителів в умовах ступеневої освіти розкрито в дослідженнях В. Арнаутова, І. Беха, С. Власенко, А. Глузмана, М. Савчина, В. Поліщук та ін. Концептуальні

засади формування особистості педагога в процесі його фахової підготовки розглядалися в працях І. Зязюна, С. Мартиненка, С. Сисоєвої, В. Рибалки, І. Руснака та ін.

Значний інтерес дослідників викликають історичні й дидактичні аспекти застосування інноваційних технологій навчання в освітньому процесі (Л. Зданевич, М. Кларін, О. Колесова, Н. Коломієць, О. Коструб, І. Мельничук, О. Пехота, О. Пометун, Г. Селевко, Ю. Телячий, І. Шоробура, І. Ящук та ін.).

Проблемі впровадження інноваційних педагогічних технологій у підготовку вчителів приділяли увагу сучасні науковці: В. Беспалько, І. Богданова, С. Бондар, Р. Горбатюк, В. Гриньова, П. Гусак, Л. Романишина та ін.

Розвиток продуктивного мислення досліджували В. Андрєєва, М. Вертгеймер, Дж. Гілфорд, М. Гольдіна, З. Калмикова, Д. Кугер, Г. Уоллес, Т. Харсон, Дж. Чаффі та ін. Проблеми педагогічного мислення розглядали В. Вихрущ, С. Гончаренко, О. Гребенюк, А. Зубрик, М. Кашапов, Є. Павлюк, В. Шахов та ін.

Значна кількість праць пов'язана з підготовкою вчителів фізичної культури. Зокрема, важливу роль для нашого дослідження відіграють праці Т. Дмитренка, С. Єрмакова, А. Коноха, Т. Круцевич, Л. Матвеєва, Є. Павлюка, Л. Суценко, О. Тимошенко, О. Худолія, А. Цьося, Б. Шияна та інших науковців.

Праці названих вище науковців сприяють накопиченню та систематизації знань, узагальненню досвіду практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Проте, незважаючи на такий широкий діапазон науково-методичних праць і наукових розробок, недослідженими залишаються питання формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури і в теоретичному, і в практичному аспектах. Вивчення джерельної бази не дає повного уявлення про систему формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури як цілісного процесу, адже ця проблема ще не була предметом окремого наукового дослідження.

На основі теоретичного аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури та стану дослідження теми на практиці нами виявлені *суперечності* між:

- потребами сучасного суспільства у творчих фахівцях, здатних продуктивно та ефективно діяти в професійній діяльності та недостатньою розробленістю науково-педагогічних підходів до реалізації цієї проблеми;

- традиційною системою формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури і сучасною, зорієнтованою на розвиток особистості вчителя і досягнення якісно нового рівня самостійності та продуктивності його мислення;

- новою «суб'єкт-суб'єктною» парадигмою освіти, що передбачає інноваційні способи взаємодії на рівні «викладач-студент» і реальним станом практики навчання майбутніх учителів фізичної культури за традиційною системою у педагогічних ЗВО;

- дидактичними можливостями засобів інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури і недостатнім

рівнем їхньої реалізації в педагогічних ЗВО;

– розвитком теорії і практики інноваційних технологій та неготовністю викладачів до осмисленого й цілеспрямованого використання засобів інноваційних технологій в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури.

Отже, актуальність проблеми, відсутність цілісних і комплексних досліджень у педагогічній теорії і практиці, наявні суперечності та можливість їх вирішити зумовили вибір теми дисертації **«Теоретичні і методичні основи формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукової і науково-методичної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в межах наукової теми «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (державний реєстраційний номер 0111U001321) та тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету з теми «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (державний реєстраційний номер 0910U222009).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 29.10.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 3 від 25.03.2014 р.).

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та експериментальній перевірці дієвості педагогічної системи формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати наукові ідеї та теоретичні й методичні підходи в дослідженні проблеми формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

2. Обґрунтувати концепцію формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

3. Визначити критерії, показники і рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення та з'ясувати стан сформованості до такого мислення в майбутніх учителів фізичної культури.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічну систему формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій та виявити педагогічні умови її реалізації.

5. Здійснити експериментальну перевірку дієвості розробленої системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

6. Розробити електронний навчально-методичний комплекс для реалізації системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних закладах вищої освіти засобами інноваційних

технологій.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури.

Предмет дослідження – педагогічна система формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

Концепція дослідження. Мета роботи, її науково-теоретичні засади, специфіка формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури зумовили визначення концептуальних положень дослідження, які потребують обґрунтування на методологічному, теоретичному і практичному рівнях.

Методологічний рівень відображає взаємодію і взаємозв'язок кількох наукових підходів до вивчення названої проблеми, зокрема:

системного – для аналізу теоретичних основ формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій як спеціально сконструйованої, цілісної, динамічної та керованої системи, у спеціально створених умовах здійснюється ступенева професійна підготовка;

компетентнісного, реалізація якого передбачає розвиток та засвоєння професійних компетенцій, які формують в учителів фізичної культури продуктивне педагогічне мислення в професійній діяльності, забезпечують впевненість у своїх силах і готовність брати на себе відповідальність за власні рішення;

діяльнісного, спрямованого на комплексне використання інноваційних технологій з метою формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури, що сприяло саморозвитку, самоосвіті студентів для самоорганізації майбутньої продуктивної професійної діяльності;

особистісно орієнтованого, який передбачає формування творчої особистості майбутнього вчителя фізичної культури з продуктивним стилем педагогічного мислення та діяльності, здатного до вирішення різних навчальних ситуацій, що виникають під час організації процесу фізичного виховання школярів;

системно-структурного, що дає можливість вивчати формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій із позицій цілісності, взаємозбагачення та взаємозумовленості її структурних складників і компонентів такої системи;

гносеологічного, реалізація якого забезпечує професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до застосування інноваційних засобів і методів наукового пізнання з формуванням продуктивного педагогічного мислення;

полісуб'єктного, що відображає єдність особистісного та діяльнісного аспектів, що становлять сутність методології сучасної гуманістичної педагогіки та дають змогу розглядати формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури як специфічний спосіб професійної

самореалізації особистості, певну сукупність психо-рефлексивних та соціально-психологічних особистісних утворень;

аксіологічного, який передбачає спрямованість змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на формування в них продуктивного педагогічного мислення, потрібного для інноваційної педагогічної діяльності й відповідної спрямованості особистості;

культурологічного, що визначає змістову основу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури, оскільки в його основі лежить вчення про цінності й ціннісну структуру світу, він зумовлює об'єктивний зв'язок людини із культурою як системою цінностей;

синергетичного, який забезпечує відкритість, доступність і багатоваріантність системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі, що дозволяє підвищити якість їхньої професійної підготовки.

Теоретичний рівень передбачає потребу у визначенні системи вихідних параметрів, дефініцій, теорій, без яких неможливо зрозуміти сутність явища, що вивчається, його функцій та властивостей, а також розробці, науковому обґрунтуванні структурно-функціональної моделі педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

Практичний рівень зумовлює експериментальну перевірку дієвості запропонованої системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. Сукупність андрагогічних принципів, умов, засобів, форм і методів, передбачених названою системою, спрямована на актуалізацію предметно-навчальної, професійно-суб'єктної та соціокультурної сторін підготовки майбутніх учителів фізичної культури й складається із взаємодоповнювальних прямих та опосередкованих впливів на формування особистості. Функціонування системи є спеціально організованим процесом, цілеспрямованим, динамічним, інноваційним за своїм характером, адаптованим до реальних умов професійного навчання майбутніх учителів фізичної культури.

За цих умов забезпечується загальнопедагогічна спрямованість організації освітнього середовища, у межах якого послідовно буде реалізовуватися педагогічна системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, відбуваються позитивні зміни в опануванні ними відповідних знань, умінь і компетентностей.

Загальна гіпотеза дослідження полягає в тому, що спеціально організована педагогічна система формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури у процесі їхньої професійної підготовки засобами інноваційних технологій здатна забезпечити фахову компетентність, що позначається на вмінні самостійно й продуктивно мислити, приймати швидкі й адекватні рішення в різних складних педагогічних ситуаціях.

Загальна гіпотеза дослідження конкретизується низкою **часткових гіпотез**:

формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури реалізувати на основі розробленої педагогічної системи, у її процесуальній частині та науково-методичному забезпеченні (програмне забезпечення, інноваційні технології, тренінги тощо);

вивчення змісту дисциплін психолого-педагогічного, спортивного та медико-біологічного циклів з метою його реалізації засобами інноваційних технологій та спрямовувати на забезпечення професійно-особистісного розвитку студентів;

процес формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій націлити на реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій студентів педагогічних ЗВО.

Методологічною основою дослідження є положення: філософської та психолого-педагогічної науки про системну структурну характеристику особистості, багатоаспектну сутність її діяльності, взаємозалежність між розвитком особистості та її адаптацією до навчально-пізнавальної діяльності, про людину як суб'єкт діяльності; про ідеї та концепції сучасної науки; про освіту як процес засвоєння новим поколінням сукупності матеріальних та духовних цінностей людства; про формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій; про методологію діяльнісного підходу з ідеєю цілісного формування особистості при підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Дослідження здійснювалося на основі концепції: неперервної та цілісної професійної підготовки кадрів у ЗВО; особистісно-діяльнісного і системного підходу до аналізу педагогічних явищ і процесів; фундаментальних положень педагогічної, психологічної та медико-біологічної науки щодо розвитку особистості.

Нормативна база дослідження: положення законів України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.); наказ МОН України «Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2020 року» (№ 612 від 13.07.2007 р.); Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.); Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.); Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» (2004 р.).

Теоретичну основу дослідження становлять положення філософії освіти (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); теорії неперервної професійної освіти (В. Бондар, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, С. Сисоєва, В. Шахов та ін.); теорії освітніх систем (А. Алексюк, В. Безпалько, А. Матюшкін, О. Пехота, Л. Романишина та ін.); теоретичні основи формування особистості майбутнього вчителя (В. Вихрущ, Н. Гузій, Т. Завгородня, Н. Кузьміна, Д. Ніколенко, В. Сластьонін та ін.); положення теорії діяльності і розвитку особистості (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонт'єв, В. Рибалка та ін.); психології продуктивного мислення (П. Блонський, А. Брушлинський, О. Запорожець, А. Лурія, С. Рубінштейн, М. Савчин, О. Тихомиров та ін.); загальнодидактичних і технологічних аспектів у викладанні психолого-

педагогічних дисциплін, інноваційних технологій (А. Архангельський, А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Бондар, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко та ін.); професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (О. Дубогай, Т. Дмитренко, С. Єрмаков, Т. Круцевич, А. Конох, Л. Матвєєва, Є. Павлюк, Л. Сущенко, О. Тимошенко, О. Худолій, А. Цьось, Б. Шиян та ін.).

Для реалізації поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження було використано систему **методів**, яка охоплює: *теоретичні* – виявлення стану розвитку досліджуваної проблеми на основі вивчення психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з теми дослідження; аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення наукового матеріалу – для виявлення закономірностей та основних підходів до формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій; моделювання – для розробки моделі системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій; *емпіричні* – спостереження, анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіди, опитування, психологічні дослідження, проведені з використанням тестів, – для діагностування й узагальнення отриманих результатів рівня сформованості продуктивного педагогічного мислення та визначення ефективності запропонованої системи; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний); *математичні та статистичні* методи – для кількісного та якісного аналізу результатів дослідження, визначення їхньої валідності, об'єктивності та значущості (середнє арифметичне; середнє квадратичне відхилення; похибка середнього арифметичного; достовірність результатів (t-критерій Стьюдента).

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2010–2017 рр. у чотири етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому *підготовчому етапі* (2010–2011 рр.) було проаналізовано філософську, психолого-педагогічну, науково-методичну літературу, періодичні науково-методичні видання та матеріали науково-практичних конференцій, симпозіумів, семінарів з метою визначення реального стану формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій (аналіз науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми відбувався постійно до завершення всього дисертаційного дослідження для уточнення й порівняння результатів нашого педагогічного експерименту з результатами педагогічних досліджень інших авторів); вивчено зарубіжний і вітчизняний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; здійснено теоретико-методологічний аналіз інноваційних педагогічних технологій у вищій школі для їхнього оптимального використання у формуванні продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

На другому *моделювальному* етапі дослідження (2011–2012 рр.) визначено мету, завдання та центральну ідею дисертації; висунуто гіпотезу дослідження та розроблено концепцію; упроваджувалися й аналізувалися педагогічні можливості використання засобів інноваційних технологій у професійній підготовці

майбутніх учителів фізичної культури під час експериментальних та відкритих занять з метою формування продуктивного педагогічного мислення; розроблено модель педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій та визначено педагогічні умови її реалізації; визначено експериментальну базу дослідження і проведено підготовчий етап експерименту.

Третій – *організаційно-виконавчий* етап (2012–2016 рр.) – передбачав: поглиблення теоретичної та методичної підготовки автора дослідження щодо використання засобів інноваційних технологій у формуванні продуктивного педагогічного мислення; розроблення й апробацію засобів інноваційних технологій для дисциплін психолого-педагогічного, спортивного та медико-біологічного циклів з метою формування продуктивного педагогічного мислення в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури; проводився формувальний експеримент дисертаційного дослідження, у процесі якого здійснено експериментальну перевірку гіпотези, концептуальних положень, ефективності педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

На четвертому *узагальнювально-підсумковому* етапі (2016–2017 рр.) проаналізовано й узагальнено одержані результати експерименту; здійснено їхню математичну обробку, систематизовано показники; сформульовано основні висновки і рекомендації щодо впровадження результатів педагогічного експерименту в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури щодо формування їхнього продуктивного педагогічного мислення засобами інноваційних технологій, визначено перспективи подальшого дослідження проблеми, опубліковано монографію, оформлено текст дисертаційного дослідження.

Експериментальна база дослідження. Основна експериментальна робота проводилась на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Бердянського державного педагогічного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет». Усього дослідженням було охоплено 778 студентів і 36 викладачів ЗВО.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* було розроблено і теоретично обґрунтовано концепцію формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій як теоретичну основу підвищення якості навчання в педагогічному ЗВО, що розглядається на методологічному, теоретичному і практичному рівнях; *розроблено і обґрунтовано* педагогічну систему формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, яка охоплює теоретико-методологічні засади, відображає єдність теоретичної і практичної підготовки, взаємозв'язок структурних і функціональних компонентів, складниками якої є:

пріоритетні цілі, орієнтовані на досягнення високого рівня сформованості продуктивного педагогічного мислення та має такі компоненти: цільовий (мета й завдання); теоретико-методологічний (методологічні підходи та андрагогічні принципи навчання); мотиваційний (контекстне навчання, задачникове навчання, комунікативне навчання); організаційно-змістовий (продуктивний освітній процес, продуктивна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, організація продуктивної мисленнєвої діяльності); процесуально-діяльнісний (форми, методи та засоби інноваційних технологій); діагностичний компонент (критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення); результативний (очікуваний результат); *визначено* педагогічні умови, що забезпечують дієвість педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій: забезпечення професійної спрямованості процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури (на основі компетентнісного підходу); реалізація в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури активного комунікативного типу навчання (засвоєння знань) засобами інноваційних технологій; організація творчої самореалізації майбутніх учителів фізичної культури відповідно до особистісно-діяльнісного підходу в навчанні;

– *удосконалено* зміст і методи формування продуктивного педагогічного мислення під час вивчення психолого-педагогічних, спортивних і медико-біологічних дисциплін на основі інноваційних технологій; компонентів і критеріїв такого процесу.

Подальшого розвитку набула проблема підвищення професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури шляхом формування продуктивного педагогічного мислення та змісту понять «педагогічне мислення», «продуктивне мислення» та «продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури».

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: схарактеризовано теоретичні і методичні основи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій; обґрунтовано сутність методологічних підходів до формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури; детерміновано андрагогічні принципи стосовно формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури; з'ясовано педагогічні умови, які забезпечують дієвість педагогічної системи; здійснено аналіз наукових дефініцій «педагогічне мислення», «продуктивне мислення» та «продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури»; сформульовано теоретичні положення, які розширюють наукове коло загальних знань і створюють передумови для розроблення педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в створенні електронного навчально-методичного комплексу для реалізації системи

формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО. У практичному вимірі важливим є розробка навчально-методичних посібників: «Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання» – охоплює методологічні основи створення освітнього середовища, сучасні інтенсивні та ігрові інтерактивні технології формування продуктивного педагогічного мислення; «Інноваційні технології навчання у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури» – розкрито загальні засади педагогічної інноватики, технології розвивального навчання, психолого-педагогічна сутність інноваційних методів навчання; «Професійно-прикладна фізична підготовка студентів» – обґрунтовано методики самооцінки працездатності, втоми і застосування засобів фізичної культури, оцінки фізичної підготовленості студентів. Результати дослідження можуть бути використані в теорії і практиці освітнього процесу: у ЗВО під час читання дисциплін професійної підготовки, спецкурсів, проведення спецсеінарів, тренінгів; у методичній роботі з учителями фізичної культури, викладачами ЗВО; у системі післядипломної освіти педагогічних працівників за напрямом «Фізичне виховання»; під час організації педагогічної практики студентів ЗВО, а також магістрантами, аспірантами, докторантами в процесі наукових досліджень.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт про впровадження № 959-33/03 від 01.09.2017 р.), Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка про впровадження № 112 від 05.09.2017 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (акт про впровадження від 08.09.2017 р.), ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет» (довідка про впровадження № 09/1-590/3 від 06.10.2017 р.), Бердянського державного педагогічного університету (акт про впровадження № 57-39/1086 від 18.10.2017 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт про впровадження № 06/53 від 18.10.2017 р.).

Особистий внесок автора. Усі представлені в дисертації наукові результати отримані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає в тому, що: в навчальному посібнику [4] автору належить розділ, у якому досліджено проблему впровадження сучасних інтенсивних технологій у процес навчання; у колективній монографії [20] автором охарактеризовано доцільність використання техноматичного підходу до формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

На захист винесено:

1. Концепцію формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, яка базується на трьох концептах (методологічному, теоретико-змістовому, технологічному) та спрямована на розвиток їхньої суб'єктної позиції в професійній діяльності.

2. Педагогічну систему формування продуктивного педагогічного мислення

майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій у педагогічних ЗВО, яка забезпечує цілеспрямоване управління процесом навчання студентів, складається з цільового, теоретико-методологічного, мотиваційного, організаційно-змістового, процесуально-діяльнісного, діагностичного і результативного компонентів та відображена в структурно-функціональній моделі педагогічної системи.

3. Методику реалізації навчально-методичного комплексу, який спрямований на формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури й забезпечує оволодіння студентами методами розв'язання педагогічних задач на основі використання інноваційних технологій, практично-професійної спрямованості освітнього процесу та забезпечення активного типу засвоєння знань.

4. Інноваційні технології та засоби формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури з використанням навчально-методичного комплексу, спрямованого на підвищення їхньої професійної підготовки.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати роботи оприлюднено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Гуманізм та освіта» (Вінниця, 2010), «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (Луцьк, 2015), «International scientific-practical conference theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences» (Кельце, 2016), «Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції» (Тернопіль, 2016), «Teoria și arta educației fizice în școală» (Кишинів, 2016), «Forming of modern educational environment benefits, risk, implementation mechanisms» (Тбілісі, 2017), «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2017), «Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine» (Люблін, 2017); *всеукраїнські* – «Актуальні аспекти фізичного виховання, спорту і здоров'я людини» (Тернопіль, 2013), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2014), «Міжнародні читання пам'яті професора Богдана Шияна» (Тернопіль, 2014); *регіональні науково-методичні конференції* – «Підготовка фахівців освітньої галузі за інноваційними технологіями: проблеми й перспективи» (Тернопіль, 2010). «Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін в системі вищої освіти» (Тернопіль, 2011), «Проблеми конструювання та застосування засобів оцінювання успішності студентів» (Тернопіль, 2012), «Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді» (Тернопіль, 2014), «Сучасні інформаційно-комунікативні технології в освіті: методологія, теорія, практика» (Тернопіль, 2014), «Олімпійський рух на теренах Західної України – минуле та сьогодення» (Тернопіль, 2015), «Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді» (Тернопіль, 2016), «Олімпійський рух на теренах Західної України – минуле та сьогодення» (Тернопіль, 2017), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції,

перспективи» (Тернопіль, 2017), «Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи» (Полтава, 2017). Основні положення і результати дослідження систематично обговорювалися на наукових семінарах і засіданнях кафедри фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2011–2017 рр.).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Виховання гуманних якостей учнів основної школи у процесі занять фізичною культурою» за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання захищено в 2009 р. у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 44 наукових публікаціях автора (42 – одноосібні), з яких 28 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія (23,6 др. арк.), 1 колективна монографія (21,9 др. арк.), 1 стаття у зарубіжному науковому виданні та 5 статей у вітчизняних наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 14 – апробаційного характеру, 2 публікації які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (497 найменувань, з них 39 – іноземними мовами) та додатків (8 на 99 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 553 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 406 сторінках. Роботу ілюстровано 37 таблицями та 43 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано його гіпотезу та основні завдання; розкрито концепцію дослідження, визначено нормативну базу, викладено методологічні та теоретичні основи, охарактеризовано методи дослідження, визначено експериментальну базу та описано етапи організації дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію та опублікування результатів дисертації; указано структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Науково-методологічне обґрунтування змісту підготовки майбутніх учителів» – проаналізовано наукову літературу з проблеми підготовки майбутніх учителів, обґрунтовано авторську концепцію формування продуктивного педагогічного майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних ЗВО з використанням засобів інноваційних технологій.

Установлено, що основним завданням педагогічних ЗВО є здійснення якісної професійної підготовки майбутніх педагогів, що відповідає сучасним вимогам освітнього процесу. Відповідно до особливостей сучасного етапу та перспектив розвитку вищої педагогічної освіти вона підлягає реформуванню щодо змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів, визначенню нових вимог до їхньої

професійної компетентності, запровадженню новітніх методик та технологій формування педагогічного мислення. З огляду на потреби сьогодення освітній процес повинен бути спрямований на реалізацію технології педагогічного співробітництва, а в умовах андрагогічної парадигми – на реалізацію комунікативного, контекстного та задачникакового підходу. Сучасні умови потребують діяльнісних, інтелектуально й духовно розвинених учителів, котрі орієнтуються в численних педагогічних інноваціях, пропонують власні новаторські ідеї, уміють швидко порівнювати, аналізувати й оцінювати, знаходять ефективні та обґрунтовані рішення, продуктивно мислять у професійній педагогічній діяльності.

На основі аналізу наукових досліджень з'ясовано, що вивчення й розробка сучасного змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури передбачає орієнтацію на методологічні положення, які стосуються цієї проблеми. Вироблення чіткого методологічного апарату та методологічних принципів з досліджуваної проблеми дозволило створити оптимальну базу для професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури насамперед повинні бути спрямовані на створення умов для чіткої організації роботи студентів. В основу було покладено трирівневу методологію: система знань щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; загальнонаукові принципи й підходи у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури; ідеї, положення, теорії, концепції та закономірності, пов'язані безпосередньо із професійною підготовкою майбутніх учителів фізичної культури. Визначені методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури дозволяють по-новому поглянути на її теоретичні основи та визначити напрями щодо їхнього практичного застосування в освітньому процесі, що дозволило обґрунтувати техноматичний підхід.

Система вищої педагогічної освіти передбачає забезпечення фундаментальної, загальнокультурної та практичної підготовки фахівців. Нині професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури повинна мати випереджувальний характер, бути зорієнтованою на перспективи розвитку галузі фізичної культури та спорту, урахувати дворівневість вищої професійної освіти зазначених вище фахівців (бакалавр, магістр).

Здійснено аналіз світових моделей професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури й проведено порівняння її з вітчизняною, який дав можливість відзначити, що загальна структура й зміст навчальних дисциплін є подібними. Водночас у ЗВО України нормативна частина складається з великої кількості навчальних дисциплін, які в багатьох випадках дублюються. У європейських університетах цикли підготовки майбутніх учителів фізичної культури більш структуровані й містять меншу кількість навчальних дисциплін, які різняться вузько профільністю. Слід також зазначити, що в університетах Західної Європи увагу приділяють не накопиченню теоретичних знань, а розвитку творчого потенціалу особистості студента, його продуктивного мислення.

Майбутні вчителі фізичної культури – це передусім фахівці, які не тільки

володіють теоретичними і практичними компетенціями в професійній діяльності, але й продуктивно реагують на зміни в процесі виконання своїх функціональних обов'язків. Адже сучасні європейські концепції фізичного виховання перебачають усебічну педагогічну систему розвитку учнів і охоплюють у цьому понятті когнітивні, кондиційні, соціалізаційні та емоційні аспекти розвитку зрослого покоління.

У європейській практиці шкільного фізичного виховання спостерігається зосередження основної уваги в процесі організації педагогічної діяльності вчителя фізичної культури передусім на отримання відповідних оздоровчих, виховних та освітніх ефектів. Головну увагу зосереджено не стільки на формальній реалізації завдань, визначених у навчальних програмах, скільки на можливості використання вчителем власного творчого потенціалу, уміння ефективно реагувати на різноманітні ситуації, що виникають у навчальному процесі, оперативно здійснювати потрібні зміни у власній професійній діяльності.

У другому розділі – «Теоретичні основи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій» – здійснено теоретичний аналіз сутності проблеми мислення у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях науковців; розглянуто підходи до тлумачення основних дефініцій дослідження; визначено індивідуально-психологічні особливості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури; охарактеризовано компоненти, критерії та показники рівнів сформованості педагогічного продуктивного мислення, розглянуто техноматичні можливості інноваційних технологій для формування продуктивного педагогічного мислення.

Мислення належить до числа найзагальніших інтегрованих багатосторонніх категорій, має певні ознаки і тому є об'єктом дослідження, зокрема, педагогіки. Психологи розглядають мислення як вищу форму психічного відображення в площині його відношення до свідомості та психіки взагалі, а також у площині спонукальних мотивів людини, що виявляє його індивідуальні особливості (П. Гальперін, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Ф. Луї, С. Роншен, С. Рубінштейн та ін.). У мисленні виділяють інтелектуальні процеси (планування, проектування, оцінювання, розуміння) й інтелектуальні операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення). Під мисленням розуміємо вищу психічну діяльність людини, спрямовану на пізнання й конструювання навколишньої реальності, що виявляється в поняттях, судженнях та міркуваннях.

Установлено, що термін «педагогічне мислення» науковці розуміють як здатність до аналізу педагогічних ситуацій (В. Шахов), а також як пізнавальний процес виявлення педагогічних проблем, вирішення яких характеризується особистісною включеністю педагога в її перетворення в процесі професійної діяльності (М. Кашапов). Розглядаючи «педагогічне мислення», трактуємо його як когнітивний процес і результат взаємодії мисленневих операцій, що виявляється в особливостях педагогічної діяльності.

Мислення, з точки зору психології, класифікується відповідно до видів і функцій, які воно виконує, завдяки яким визначається стратегія розв'язання

завдань. За рівнем новизни й оригінальності вирізняють продуктивне (творче) чи репродуктивне мислення, але загалом перше з них відображає когнітивні здібності, забезпечуючи мисленнєву діяльність особистості. Поняття «продуктивне мислення» було розглянуто науковцями неоднаково: інсайт, що веде до виникнення нових думок, ідей (М. Вертгеймер); синонім творчого мислення, наслідок продуктивної мисленнєвої діяльності (З. Калмикова); як поєднання креативного та критичного мислення, що існують незалежно одне від одного (Т. Харсон). Досліджено, що лише дуальне за своєю природою продуктивне мислення (конвергентно-дивергентне: Д. Кугер, Дж. Чаффі), інтегроване в діяльність і цілеспрямоване на оцінку ситуації, зумовлює позитивний розвиток взаємодії. Визначено, що продуктивне мислення педагога є послідовністю мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування і узагальнення, класифікації й систематизації), які виникають на основі пізнання, оцінювання та вирішення педагогічних завдань чи проблем.

Досліджено, що в центрі продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури перебуває педагогічне завдання, детерміноване особливостями спортивно-педагогічної діяльності, складністю, емоційною насиченістю процесу фізичного виховання школярів, різноманітністю завдань, які постають перед майбутніми вчителями фізичної культури. Воно є запорукою успішності пошуків способу вирішення навчальних завдань у процесі взаємодії вчителя й учнів. На основі аналізу вітчизняних й зарубіжних досліджень (В. Вихрущ, Дж. Гілфорда, А. Коноха, В. Ляудіса, Є. Павлюка, І. Підласого, С. Сисоєвої, В. Шахова) визначено, що «продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури» – це складний когнітивний процес встановлення, оцінювання та вирішення педагогічних задач, наслідком якого є суб'єктивно новий результат мисленнєвої діяльності вчителя фізичної культури, інноваційний за своїм змістом.

Зважаючи на те, що юнацький вік є найбільш сензитивним періодом для формування продуктивного педагогічного мислення, то він характеризується гнучкістю й глибиною мисленнєвих процесів; продуктивністю логічної пам'яті; формуванням індивідуального стилю розумової діяльності; творчою уявою; високою емоційністю та поступовим удосконаленням мовлення (Л. Василенко, М. Савчин). На основі аналізу результатів дослідження фізіологів (Н. Бехтеревої, І. Павлова) та психологів (Віляма Ф. Ганонга, Дж. Гілфорда, С. Дейвіса, Д. Кугера, Г. Уоллеса та ін.) доведено, що передумови формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури стосуються окремих особливостей професійної діяльності та свідчать про більшу розвиненість правої півкулі головного мозку в гуманітаріїв, що суттєво впливає на їхню здатність продукувати ідеї та рівень емоційності.

На основі аналізу характеристик індивідуальних особливостей мислення психологів (Д. Дубравська, С. Максименко, Р. Павелків, М. Савчин, Т. Семків, О. Скрипченко, О. Сергеєнкова, Ю. Трофімов та ін.) виділено ті особливості, які найчастіше характеризуються авторами й, на нашу думку, визначають критерії продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. За

допомогою отриманих даних було конкретизовано 14 критеріїв (індивідуальних особливостей продуктивного педагогічного мислення), як-от: глибину; гнучкість; ефективність; компромісність; креативність; критичність; об'єктивність; оригінальність; послідовність; самостійність; системність; стійкість; швидкість і широту.

Визначено, що ефективним засобом формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури є використання техноматичного підходу, який відрізняється своїми якісними характеристиками, проектуванням майбутнього освітнього процесу та гарантує кінцевий результат. Водночас, педагогічні технології є системним методом створення, застосування та визначення всього процесу викладання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, що має своїм завданням оптимізацію форм освітнього процесу. Педагогічна технологія – це діяльний засіб організації на сучасному рівні освітнього процесу майбутніх фахівців з метою досягнення відповідних цілей. Вона є інтегративною системою з усіма її процесуальними компонентами, спрямованими на досягнення прогнозованого кінцевого результату. Тому вважаємо педагогічну технологію ефективним засобом формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури, де відображаються всі логічно взаємопов'язані компоненти, спрямовані на досягнення успішних результатів суб'єктів навчання.

Досліджено критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Процесуально-діяльнісний компонент реалізовано шляхом використання нових методів («3D», «GROW», інтелект-карти, «баскетметод», кейс-стаді, аналіз кейсів, аналіз інцидентів, мозковий штурм (брейнстормінг), дискусії, проекти, рольові ігри (імітаційні, ігри-симуляції, ігри-катастрофи), ділові гри, тренінги), форм (лекції-бесіди; лекції-дискусії; проблемні лекції; лекції-аналіз; лекції із задалегідь запланованими помилками; лекції-консультації; семінари; лабораторні заняття; практичні заняття; самостійна й індивідуальна робота) та засоби інноваційних технологій навчання (активізації занять, аналізу ситуацій, аналізу конкретних ситуацій, ситуаційних вправ або ситуаційних завдань, ігрового проектування).

Діагностичний компонент є комплексом моніторингу якості формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Результативний компонент передбачав аналіз результатів сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

Критеріями обрано: глибину, гнучкість, ефективність, компромісність, креативність, критичність, об'єктивність, оригінальність, послідовність, самостійність, системність, стійкість, швидкість, широту, а також три рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення: достатній (репродуктивний); середній (адаптивний); високий (творчий).

У третьому розділі – «Обґрунтування педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій» – представлено психолого-педагогічне обґрунтування процесу формування продуктивного педагогічного мислення

майбутніх учителів фізичної культури, зокрема, визначено структуру цього процесу, де завдання є об'єктом формування продуктивного педагогічного мислення, а студент – суб'єктом; здійснено дидактичне обґрунтування процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури; визначено основні технологічні підходи, які забезпечують його реалізацію; упроваджено в педагогічний процес навчально-методичний комплекс формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

Дослідження проблеми формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури та використання інноваційних технологій на констатувальному етапі експерименту свідчить про те, що абсолютна більшість (91 %) студентів та (94 %) викладачів вважають, що формування продуктивного педагогічного мислення є важливим у процесі фахової підготовки. Значна більшість (83 %) студентів і (88 %) педагогів вважає доцільним у процесі фахової підготовки використовувати інноваційні технології як засіб формування продуктивного педагогічного мислення. Водночас лише 6 % викладачів і 3 % студентів зуміли правильно виділити твердження, котрі характеризують продуктивне педагогічне мислення. На думку респондентів, якість отриманих знань, умінь і навичок під час професійної підготовки не забезпечує повною мірою формування продуктивного педагогічного мислення. Викладачі частково володіють інноваційними педагогічними технологіями і не завжди застосовують їх у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Студенти випускних курсів не завжди ознайомлені з теорією інноваційних педагогічних технологій і не володіють методикою їхнього застосування на практиці, зокрема, й у майбутній професійній діяльності.

Процес формування продуктивного педагогічного мислення є виявом творчості особистості, тому він передбачає відповідну організацію професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Взаємодія викладачів і студентів повинна характеризуватися високою продуктивністю в їхній діяльності. У дослідженні розглядаємо продуктивну діяльність як спеціально організовану, спільну взаємодію в освітньому процесі, у результаті якої в майбутніх учителів фізичної культури формується продуктивне педагогічне мислення.

Адаптовані до галузі фізичної культури і спорту методи активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії забезпечують співпрацю викладачів і студентів, формують активність суб'єктів освітнього процесу, сприяють саморозвитку, а задачником технологія забезпечує формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Особливого значення для конструювання навчально-професійних завдань та формування в майбутніх фахівців умінь їх розв'язувати набуває побудова освітнього процесу.

Організація продуктивної навчальної діяльності відповідно до закономірностей переходу від навчальних текстів, знакових систем як носіїв минулого досвіду до професійної діяльності з компетентнісною орієнтацією складає сутність контекстного навчання. Побудова професійної підготовки на базі технології контекстного навчання дозволяє максимально наблизити зміст і процес

навчальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури до реалій майбутньої професії.

В основу інноваційних технологій навчання покладено активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів. Інтерактивні підходи до навчання нині є найбільш ефективними, оскільки ставлять студента в активну позицію їхнього самостійного освоєння і пошуку. Сутність інтерактивних технологій навчання полягає в системному включенні до процесу пізнання мисленнєвої, емоційної та практичної сфер особистості. Саме завдяки наближенню навчальної діяльності до професійної шляхом використання різних проблемних та ігрових змодельованих ситуацій студент отримує змогу цілісно виявити власну мисленнєву активність та виробити практичні вміння й навички.

Особливістю використання засобів інноваційних технологій з метою формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури є те, що вони мають бінарний характер, тобто тотожні загальноприйнятим формам організації освітнього процесу. У результаті проведеного аналізу проблеми технологізації сучасної освіти зроблено висновок про те, що для теоретичного обґрунтування процесу формування продуктивного педагогічного мислення студента потрібні технології, які можуть забезпечити особистісний та професійний розвиток, професійну мобільність, оригінальність, гнучкість і продуктивність мислення, тому важливими для нашого дослідження є такі: активні форми семінарських занять («3D», «GROW»); аналіз ситуацій, аналіз конкретних ситуацій (інтелект-карти, «баскетметод», кейс-стаді, аналіз кейсів); ситуаційні вправи або ситуаційні завдання (аналіз інцидентів, мозковий штурм (брейнстормінг), дискусії); ігрове проектування (творчі проекти, рольові ігри (імітаційні, ігри-симуляції, ігри-катастрофи), ділова гра); інтерактивні технології.

Обґрунтовано зміст і структуру авторського навчально-методичного комплексу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Навчально-методичний комплекс, що охоплює навчально-методичні й методичні посібники, методичні рекомендації, курси лекцій, навчальні програми, засоби інноваційних технологій, підготовлено з огляду на специфіку майбутньої професійної діяльності вчителів фізичної культури.

У четвертому розділі – «Практичні аспекти формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій» – обґрунтовано концептуальні засади формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, розроблено структурно-функціональну модель педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій та визначено педагогічні умови її реалізації.

Основними чинниками, що зумовлюють авторський підхід до розробки педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, є:

1. Цільово-стратегічний, пов'язаний з оновленням стратегічних орієнтирів

розвитку освіти, формуванням у майбутніх педагогів передусім глобального, поліфункціонального і, найголовніше, продуктивного педагогічного мислення, готовності до особистісного і професійного саморозвитку.

2. Навчально-визначальний. Ефективність формування продуктивного педагогічного мислення визначає мету професійного розвитку майбутнього вчителя, передбачає зміну освітніх парадигм: від традиційного навчання до розвивальної освіти.

Реалізація поставленої мети враховує такі положення: а) процес навчання розглядають як самостійну інтелектуальну діяльність студента із засвоєння педагогічної теорії шляхом вирішення навчальних проблем-задач; б) показники продуктивного педагогічного мислення найефективніше формуються в процесі проблемного навчання; в) важливою умовою формування продуктивного педагогічного мислення є систематичне використання різноманітних типів і видів самостійних творчих завдань професійного спрямування (контекстне навчання); г) індивідуалізація забезпечується наявністю навчальних програм різного рівня складності, які кожен студент може самостійно обрати (елективний підхід); г) висока позитивно-емоційна активність студента, потрібна для виникнення продуктивного мислення, зумовлена проблемною педагогічною ситуацією; д) процес навчання передбачає обов'язкову репродуктивну діяльність студента, яка створює базу знань для вирішення навчальних педагогічних проблем-задач; е) єдність репродуктивної та продуктивної діяльності розв'язує проблему інтелектуальної активності майбутніх вчителів.

3. Особистісний, що враховує стратегію розвитку здатності до продуктивного педагогічного мислення: розробка засобів діагностики для виявлення задатків і формування на цій основі виявлених та потенційних здібностей майбутніх учителів фізичної культури, тобто врахування педагогічних умов, які б сприяли розкриттю та оптимальному виявленню продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

4. Структурно-проектувальний – відображає суб'єкт-суб'єктну структуру навчальної взаємодії, спрямованої на формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури в ситуації партнерства та можливість проектування цього процесу в професійних умовах (партисипативний підхід).

Визначені вище основні чинники процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури базуються на певних методологічних закономірностях і підходах. Методологія формування продуктивного педагогічного мислення особистості розкривається через загальні підходи, які відображають специфіку цього процесу: гносеологічний, полісуб'єктний, культурологічний, системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, акмеологічний і синергетичний.

Гносеологічний підхід спрямовує професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури на застосування інноваційних засобів і методів наукового пізнання, для формування продуктивного педагогічного мислення. Полісуб'єктний (діалогічний, комунікативний) підхід в єдності із особистісно

орієнтованим і діяльним підходами використовувався з метою реалізації ідей гуманістичної педагогіки, яка розглядає сутність людини як значно багатшу, різнобічну та більш складну, ніж її діяльність. Культурологічний підхід зумовлює в проведеній дослідній роботі змістову основу процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Сутність системного підходу означає, що відносно самостійні компоненти розробленої педагогічної системи розглядаються не ізольовано, а в їхньому взаємозв'язку. Особистісно орієнтований підхід забезпечував орієнтацію на діяльну сутність особистості студента. Діяльним підхід визначає і є вирішальною умовою формування продуктивного педагогічного мислення особистості майбутніх учителів фізичної культури. Компетентнісний підхід вимагає застосування інноваційних технологій навчання, які б забезпечували студентів професійними компетентностями, досвідом професійної діяльності та готовність брати на себе відповідальність за свої рішення. Використання акмеологічного підходу сприяє створенню проблемних завдань і підвищенню їхньої складності, що своєю чергою, забезпечує зростання професійності. Важливість синергетичного підходу для дослідження формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури полягає в тому, що обґрунтовано розуміння продуктивного мислення як складника професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, тобто така характеристика студента має формуватися в процесі навчання і передбачати знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Отже, методологічні основи побудови педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій містять такі ідеї: спрямованості освітнього процесу на формування продуктивного педагогічного мислення як складника професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; створення умов для забезпечення формування продуктивного педагогічного мислення студента; орієнтації пізнавально-продуктивного процесу на засвоєння культурних цінностей як змістової основи формування особистості фасилітатора; створення психологічної єдності суб'єктів пізнавального процесу; організації спеціальної роботи з вибору інноваційних форм і методів навчально-пізнавальної діяльності студентів, які сприяють активізації їхнього мислення; визначення результатів проведеної роботи щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

Названі підходи стали методологічною основою для розробки педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури в умовах вищої освіти. Теоретико-методологічну основу педагогічної системи становили результати аналізу психолого-педагогічної літератури, експериментальної роботи, використання власного досвіду. Формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури набуває дієвості за умов практичної реалізації відповідного науково-методичного забезпечення, а отже, педагогічна система відображає не лише концептуальні та методологічні аспекти дослідження, а й найважливіші ланки

організації та планування професійної підготовки, у структурі якого розрізняємо: цільовий компонент (мета й завдання); теоретико-методологічний компонент (методологічні підходи та андрагогічні принципи навчання), мотиваційний компонент (контекстне, задачникове і комунікативне навчання), організаційно-змістовий компонент (продуктивний освітній процес, продуктивна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, організація продуктивної мисленнєвої діяльності), процесуально-діяльнісний компонент (методи, інноваційні технології та форми), діагностичний компонент (критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення), результативний компонент (очікуваний результат). Структурно-функціональну модель педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури наведено на рис. 1.

Педагогічні умови визначено як взаємопов'язаний комплекс заходів освітнього процесу, який на основі засобів інноваційних технологій забезпечує досягнення майбутніми вчителями фізичної культури високого рівня сформованості продуктивного педагогічного мислення. Узагальнивши результати досліджень та врахувавши сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні й світі, вважаємо, що для формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій дієвими є такі педагогічні умови: 1) забезпечення професійної спрямованості процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури (на основі компетентнісного підходу); 2) реалізація в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури активного комунікативного типу навчання (засвоєння знань) засобами інноваційних технологій; 3) організація творчої самореалізації майбутніх учителів фізичної культури відповідно до особистісно-діяльнісного підходу у навчанні.

У п'ятому розділі – «Дослідно-експериментальна перевірка педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій» – описано зміст, організацію та методику проведення педагогічного експерименту; розглянуто стан сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури; узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи та проведено їхній аналіз. Розроблено діагностичну модель для визначення та моніторингу стану сформованості продуктивного педагогічного мислення студентів, яка містить критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення та методику його діагностики в майбутніх учителів фізичної культури. Структура продуктивного педагогічного мислення зумовлює потребу у визначенні множинності критеріїв і показників. Серед критеріїв показників оцінювання сформованості продуктивного педагогічного мислення було визначено такі: педагогічна компетентність (тест «Педагогічні ситуації» Р. Немова); особистісний потенціал (опитувальник «Особистісна схильність до творчості» Г. Девіса та короткий тест «Творче мислення» за П. Торренсом); інтелектуальний потенціал (методика «Індивідуальні стилі мислення» О. Алексєєва, Л. Громова); дивергентне мислення (діагностика рівня розвитку дивергентного мислення).

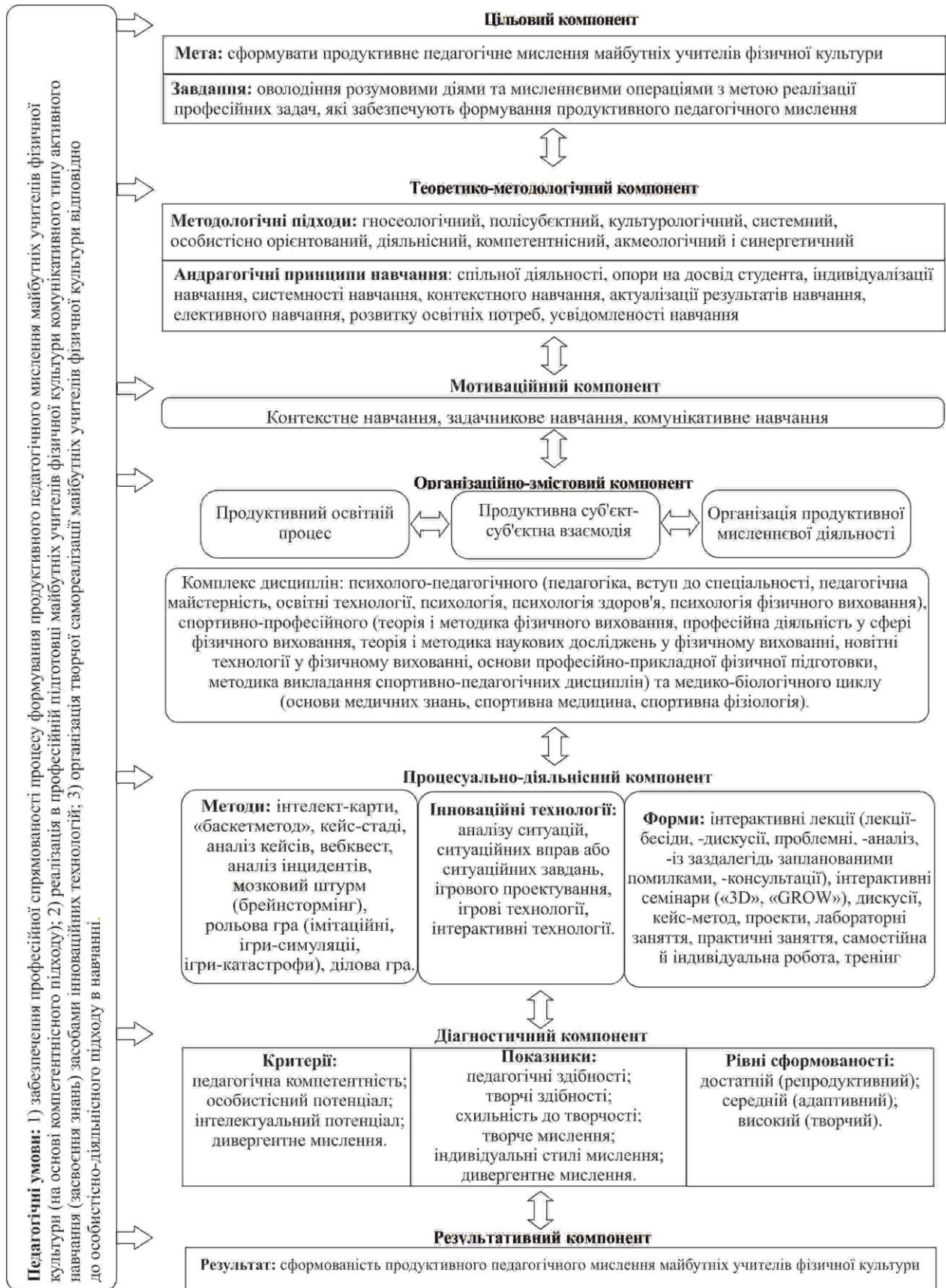

Рис. 1 Структурно-функціональна модель педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій

На основі критеріїв і показників визначено три рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення з позицій системного підходу: перший рівень достатній (репродуктивний); другий середній (адаптивний); третій високий (творчий). Відповідно до визначених критеріїв, показників та рівнів сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури розроблена методика діагностики дала змогу виявити індивідуально-типологічні особливості формування продуктивного педагогічного мислення студентів і визначити впливи на нього різних умов навчання. Основними принципами її побудови обрано такі: проблемність (продуктивність розумової діяльності можна визначити лише в процесі самостійного розв'язання педагогічних проблем-задач) та моделювання (ситуації продуктивного педагогічного мислення в освітньому процесі).

Усього дослідженням було охоплено 778 студентів і 36 викладачів педагогічних ЗВО. Загалом в експерименті взяли участь 778 студентів (контрольні групи – 386 осіб, експериментальні групи – 392 особи).

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження (вхідного контролю – далі ВК) свідчить, що до початку експерименту між контрольною та експериментальною групами суттєвої різниці за сумою усіх чотирьох критеріїв не спостерігалось. Отримані результати за чотирма критеріями подано на рис. 2. Результати вхідного контролю дослідження рівнів продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури також засвідчили їхню однорідність. Так, високий рівень сформованості продуктивного педагогічного мислення в контрольній групі виявився у 27,6 % студентів, в експериментальній групі – 27,7 %; середній рівень у студентів контрольної групи склав 45,7 %, а експериментальної групи – 45,2 %; достатній рівень у групах практично ідентичний. В обох групах переважає середній рівень сформованості продуктивного педагогічного мислення, а високий і достатній рівні рівномірно розподілені.

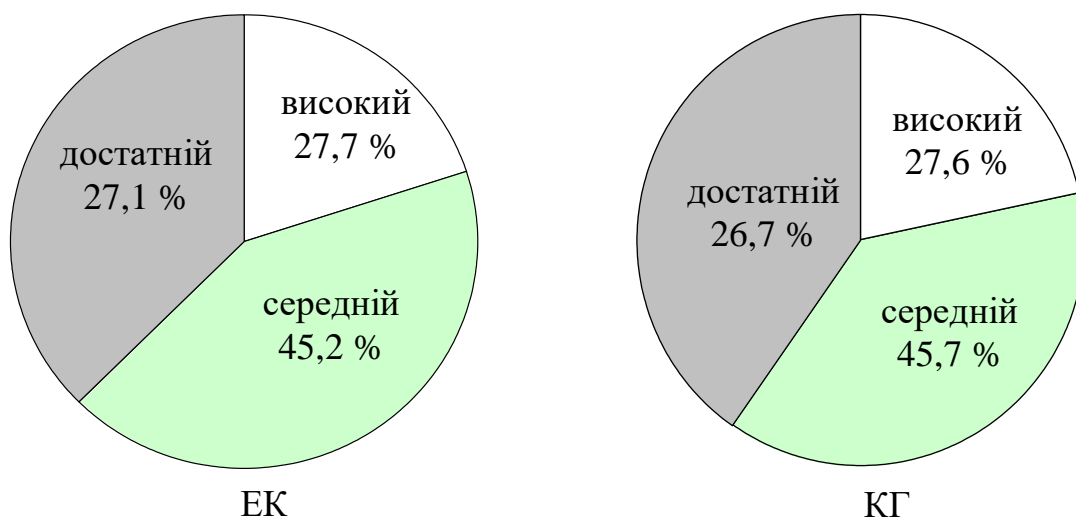

Рис. 2 Рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури на етапі вхідного контролю

Дієвість запропонованої педагогічної системи формування продуктивного

педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій була доведена на основі аналізу результатів формувального етапу дослідження. Результати підсумкового контролю (ПК) рівнів сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури за чотирма критеріями відповідно до і після експерименту дають підстави стверджувати, що запропонована педагогічна система підтвердила свою дієвість (табл. 1).

Таблиця 1

Загальні рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури

Рівні		Контрольна група				Експериментальна група			
		I критерій	II критерій	III критерій	IV критерій	I критерій	II критерій	III критерій	IV критерій
ВК	високий	27,6	28,8	27,5	26,4	28,6	28,4	28,1	25,8
	середній	45,1	43,7	48,2	45,7	44,1	43,4	46,4	46,7
	достатній	27,3	27,5	24,3	27,9	27,3	28,2	25,5	27,5
ПК	високий	27,9	29,3	28	26,9	38	38,4	36,2	36
	середній	45,5	44,5	49	46,6	52	45,5	51,8	52,6
	достатній	26,6	26,2	23	26,5	10	16,1	12	11,4

Порівняльний аналіз усіх компонентів показав, що за час проведення експерименту середнє значення одержаних балів в ЕГ стало вищим ($\bar{x}=2,45$ проти $\bar{x}=2,02$). Середнє квадратичне відхилення на закінчення експерименту становило $\sigma=0,41$, що менше на 0,1 за середнє квадратичне відхилення до початку експерименту. Це свідчить про те, що кількість студентів з високим і середнім рівнем продуктивного педагогічного мислення збільшилась, а з достатнім рівнем зменшилась, розсіювання навколо середнього значення менше (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка статистичних характеристик продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури

Групи	Рівень (x_i)	ВК			ПК		
		n_i	\bar{x}	σ	n_i	\bar{x}	σ
ЕГ	Високий	27,7	2	0,53	37,2	2,45	0,41
	Середній	45,2			50,5		
	Достатній	27,1			12,3		
КГ	Високий	27,6	2	0,52	27,8	2,02	0,51
	Середній	45,7			46,4		
	Достатній	26,7			25,8		

Значення t-критерію Стюдента для кількості студентів, які брали участь в

експерименті (778), та рівні значущості становить 1 %, $t_{\text{табл.}} = 2,582$. Оскільки $t_{\text{розр.}} = 12,286$ є більшим від табличного, то нульова гіпотеза не підтверджується. Отже, різницю середніх балів між експериментальною та контрольною групами не можна пояснити випадковістю вибірки з імовірністю 99 %, що свідчить про об'єктивно вищий рівень сформованості продуктивного педагогічного мислення в студентів експериментальної групи.

Виклад матеріалу та показники формувального етапу дослідження підтверджують дієвість запропонованої педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, що вказує на доцільність її впровадження в освітній процес вищої школи.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічний аналіз, узагальнення та нове вирішення проблеми формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, обґрунтовано концепцію та експериментально перевірено педагогічну систему, що дозволило сформулювати такі **висновки**:

1. Узагальненням наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених визначено, що психологія розглядає мислення як вищу форму психічного відображення в площині його відношення до свідомості та психіки взагалі, а також у площині спонукальних мотивів людини, що виявляє її індивідуальні особливості. Серед видів мислення обрано продуктивне, оскільки воно є активно організованим процесом розумової діяльності, спрямованим на ефективне розв'язання проблем, досягнення цілей та міжособистісної взаємодії. Це стосується і педагогічної діяльності. Тому досліджувалося продуктивне педагогічне мислення. З психологічної точки зору обґрунтування процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури базується на розумінні цього процесу як когнітивного, спрямованого на вирішення певних педагогічних задач або проблемних ситуацій, який зумовлює пізнавально-продуктивні результати (оригінальності та новизни ідей).

Теоретичний аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених дозволив визначити, що продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури – це складний когнітивний процес встановлення, оцінювання та вирішення педагогічних задач, наслідком якого є суб'єктивно новий результат мисленнєвої діяльності вчителя фізичної культури, інноваційний за своїм змістом. Структура формування продуктивного педагогічного мислення відображає процес розв'язання педагогічних задач, його основні функції, психологічні механізми та особливості техноматичного підходу до вирішення педагогічних задач. Формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури базується на теоретичних і методичних підходах, які відображають специфіку цього процесу.

2. На основі вивчення наукової літератури було розроблено концепцію формування продуктивного педагогічного мислення, сутність якої полягає в

обґрунтуванні теоретико-методологічних основ професійної підготовки, які забезпечують формування продуктивного педагогічного мислення засобами інноваційних технологій як складника професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Концепція базується на єдності методологічного, теоретичного (психологічного й педагогічного) та техноматичного концептів. Методологічні основи концепції побудовані через специфічні відносно самостійні підходи на основі взаємодії гносеологічного, полісуб'єктного, культурологічного, системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, акмеологічного та синергетичного підходів і мають такі ідеї: спрямованості освітнього процесу на формування продуктивного педагогічного мислення як складника професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; створення умов для забезпечення єдності розвитку та саморозвитку продуктивного педагогічного мислення студента; орієнтації пізнавально-продуктивного процесу на засвоєння культурних цінностей як змістової основи формування особистості фасилітатора; створення психологічної єдності суб'єктів освітнього процесу; організації спеціальної роботи із вибору інноваційних форм і методів навчально-пізнавальної діяльності студентів, які сприяють активізації їхнього мислення; визначення результатів проведеної роботи щодо рівня розвитку продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

Запропонована концепція реалізується в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури шляхом використання принципів навчання дорослих, які зумовлюють вимоги до основних компонентів освітнього процесу: мети, завдань, змісту, форм, засобів інноваційних технологій та їхніх результатів.

3. Із метою діагностики ефективності освітнього процесу було визначено критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури.

Процесуально-діяльнісний компонент реалізовано шляхом використання нових методів («3D», «GROW», інтелект-карти, «баскетметод», кейс-стаді, аналіз кейсів, аналіз інцидентів, мозковий штурм (брейнстормінг), дискусії, проекти, рольові ігри (імітаційні, ігри-симуляції, ігри-катастрофи), ділові ігри, тренінги), форм (лекції-бесіди; лекції-дискусії; проблемні лекції; лекції-аналіз; лекції із заздалегідь запланованими помилками; лекції-консультації; семінари; лабораторні заняття; практичні заняття; самостійна й індивідуальна робота) та засобів інноваційних технологій навчання (активізації занять, аналізу ситуацій, аналізу конкретних ситуацій, ситуаційних вправ або ситуаційних завдань, ігрового проектування, інтерактивні технології).

Діагностичний компонент є комплексом моніторингу якості формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Результативний компонент передбачав аналіз результатів та їхньої ефективності.

Критеріями обрано: глибину, гнучкість, ефективність, компромісність, креативність, критичність, об'єктивність, оригінальність, послідовність, самостійність, системність, стійкість, швидкість і широту, а також рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення: достатній (репродуктивний); середній (адаптивний); високий (творчий).

За результатами констатувального етапу експерименту, продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури недостатньо формується, усього 6 % викладачів і 3 % студентів зуміли правильно виділити твердження, що характеризують продуктивне педагогічне мислення, 53 % студентів та 57 % викладачів підтверджують, що інноваційні технології використовують в процесі фахової підготовки. Проблемі планомірного формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури не приділяють належної уваги, як результат – вони не готові до вирішення сучасних складних та нестандартних завдань у процесі фізичного виховання школярів, які потребують використання продуктивного педагогічного мислення як важливої компетентності студента, високого інтелектуального потенціалу, рефлексії та мотивації педагогічного самовдосконалення, продуктивності в прийнятті рішень. Водночас 91 % студентів та 94 % викладачів вважають, що продуктивне педагогічне мислення є важливим у професійній діяльності.

Визначено, що 81 % студентів та 72 % викладачів вважають за потрібне в процесі фахової підготовки приділяти більше уваги продуктивному виду мислення. В освітньому процесі застосовують репродуктивну модель отримання знань, низьку спрямованість на використання сучасних інноваційних педагогічних технологій, самостійну постановку й вирішення завдань, що вимагає розвиненого продуктивного педагогічного мислення майбутнього вчителя фізичної культури. Причина такого стану полягає в орієнтації на традиційне бачення ролі особистості майбутніх учителів фізичної культури в професійній підготовці, як наслідок, відсутність у студентів розуміння себе як активного суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності, неусвідомленість перспектив особистого професійного самовдосконалення та слабка здатність до проектування професійного саморозвитку.

4. Формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури – складний та багатоаспектний процес, який розглянуто як педагогічну систему, як упорядковану множину взаємопов'язаних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану меті освітнього процесу. Авторська педагогічна система базується на ідеях суб'єктності, унікальності кожного студента, професійної спрямованості особистості. Педагогічна система побудована з урахуванням вимог майбутньої педагогічної діяльності та конкурентоздатності на ринку праці, вона забезпечує ефективне формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури та містить структурні компоненти процесу розвитку й моніторингу продуктивного педагогічного мислення студентів, відображені в розробленій структурно-функціональній моделі.

Структурно-функціональна модель педагогічної системи відображає не лише концептуальні та методологічні аспекти дослідження, а й найважливіші ланки організації та планування процесу професійної підготовки, у структурі якого ми розрізняємо: цільовий компонент (мета й завдання); теоретико-методологічний компонент (методологічні підходи та андрагогічні принципи навчання),

мотиваційний компонент (контекстне навчання, задачникове навчання, комунікативне навчання), організаційно-змістовий компонент (продуктивний освітній процес, продуктивна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, організація продуктивної мисленнєвої діяльності), процесуально-діяльнісний компонент (методи, інноваційні технології та форми), діагностичний компонент (критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення), результативний компонент (кінцевий результат).

Обґрунтування педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій та забезпечення її ефективності також передбачає виявлення та реалізацію основних педагогічних умов: забезпечення професійної спрямованості процесу формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури (на основі компетентнісного підходу); реалізація в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури комунікативного активного типу навчання (засвоєння знань) засобами інноваційних технологій; організація творчої самореалізації майбутніх учителів фізичної культури відповідно до особистісно-діялісного підходу в навчанні.

5. Проведена діагностика результатів формувального етапу дослідження засвідчила якісні та кількісні зміни. Аналіз результатів формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій показав позитивний вплив педагогічної системи на цей процес. Порівняльний аналіз засвідчив, що за допомогою традиційних форм й методів навчання студентів у процесі їхньої професійної підготовки, важко ефективно формувати продуктивне педагогічне мислення як важливу компетентність майбутніх учителів фізичної культури. Використання ж засобів інноваційних технологій для формування продуктивного педагогічного мислення забезпечило його ефективність, про що свідчать результати дослідницького зрізу на виявлення рівнів сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Аналіз результатів за чотирма критеріями в процесі формувального етапу експерименту дав підстави стверджувати, що запропонована експериментальна педагогічна система є дієвою. Вищі результати сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури отримано в ЕГ порівняно з КГ. Значно зменшилась кількість студентів з достатнім рівнем продуктивного педагогічного мислення (у ЕГ було 26,7 %, стало 12,3 %; у КГ було 27,1 %, стало 25,8 %). Натомість в ЕГ значно зросла кількість студентів з високим рівнем продуктивного педагогічного мислення (з 27,6 %, до 37,2 %), а в КГ практично не змінився: було 27,6 %, стало 27,8 %. Покращення засвідчено в ЕГ також на середньому рівні з 45,2 % до 55,5 %, натомість у КГ зрушення незначні – з 45,7 % до 46,4 %.

6. Розроблено електронний навчально-методичний комплекс для реалізації педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО засобами інноваційних технологій на основі інформаційного середовища Moodle. У такому комплексі містяться: різні види лекцій, семінарські та лабораторні заняття, тестові та

індивідуально-творчі завдання (із запитаннями та завданнями, які вимагали від студентів вияву продуктивного педагогічного мислення для вирішення поставлених завдань), навчальні інтерактивні пакети, інтерактивні відеоматеріали, словник термінів, глосарій. Упровадження електронного навчально-методичного комплексу забезпечило ефективність самостійності в оволодінні знаннями, вияв продуктивного педагогічного мислення, уміння приймати власні рішення й реалізовувати їх на практиці.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Подальшого розроблення потребують питання формування продуктивного педагогічного мислення студентів в умовах дистанційної форми організації навчання, системи післядипломної освіти та розвиток продуктивного педагогічного мислення в учителів фізичної культури в процесі їхньої професійної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Гуменюк С. В. Теорія і практика формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури : моногр. Тернопіль : Крок, 2017. 405 с.
2. Гуменюк С. В. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Крок, 2014. 72 с.
3. Гуменюк С. В. Інноваційні технології навчання у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Крок, 2016. 80 с.
4. Вихрущ В. О., Гуменюк С. В., Вихрущ-Олексюк О. А. Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання : навч. посіб. Тернопіль : Крок, 2017. 280 с.
5. Гуменюк С. В. Гуманізація і демократизація фізичного виховання на основі особистісно орієнтованого підходу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2012. Вип. 33. С. 292–295.
6. Гуменюк С. В. Роль здоров'язбереження у педагогічних технологіях. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2013. Вип. 34. С. 64–67.
7. Гуменюк С. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця, 2014. Вип. 39. С. 187–190.
8. Гуменюк С. Критерії освітніх та педагогічних технологій. *Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. : Педагогіка та психологія*. Чернівці : ЧНУ, 2014. Вип. 689. С. 38–43.

9. Гуменюк С. В. Характеристика та особливості педагогічного мислення. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць [Херсонська академія неперервної освіти]. Херсон, 2014. Вип. 23. С. 135–141.

10. Гуменюк С. Формування компетенції педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Молодь і ринок* : щомісячн. наук.-пед. журн. Дрогобич, 2014. № 7 (114). С. 48–51.

11. Гуменюк С. В. Критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород, 2014. Вип. 34. С. 67–71.

12. Гуменюк С. В. Опитування викладачів щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 37 (90). С. 484–491.

13. Гуменюк С. В. Опитування студентів щодо формування їх продуктивного педагогічного мислення у процесі фахової підготовки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Валеологія: сучасність і майбутнє.* Харків, 2014. № 1139. С. 64–70.

14. Гуменюк С. В. Основні завдання і структурні компоненти педагогічної інноватики. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць [КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»]. Херсон, 2014. С. 135–141.

15. Гуменюк С. В. Порівняльний аналіз опитування студентів й викладачів щодо формування продуктивного педагогічного мислення засобами інноваційних технологій. *Молодий вчений* : наук. журн. 2015. № 5 (20), ч. 3. С. 92–96.

16. Гуменюк С. Порівняльний аналіз структури фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури в університетах Західної Європи й України. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : зб. наук. праць [Херсонський національний технічний університет]. Херсон : Грінь Д. С., 2015. Вип. 1 (12), т. 5. С. 71–74.

17. Гуменюк С. Актуальність використання засобів інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві [Збірник наукових праць Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки]*. Луцьк, 2015. № 2 (30). С. 5–9.

18. Гуменюк С. В. Фахова підготовка майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій – вимога часу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород, 2016. Вип. 2 (39). С. 68–70.

19. Gumeniuc S. Inovațiile în contextual formării profesorilor de cultură fizică. *Teoria și arta educației fizice în școală.* Chișinău, 2016. № 1 (40) P. 17–22.

20. Вихрущ В. О., Гуменюк С. В. Техноматичний підхід до формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. *Development and modernization of social*

sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine : collective monograph. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. Vol. 1. P. 134–154.

21. Гуменюк С. Результати педагогічного експерименту щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. *Вісник національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_7.

22. Гуменюк С. В. Аналіз концептуальних засад щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2017. Вип. LXXVII, т. 2. С. 192–196.

23. Гуменюк С. В. Особливості фахової підготовки спеціалістів в галузі фізичної культури і спорту в університетах країн Західної Європи. *Вісник Львівського університету. Сер. : Педагогіка*. Львів, 2017. Вип. 32. С. 419–425.

24. Гуменюк С. В. Реалізація активного типу навчання засобами інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури, як педагогічна умова формування продуктивного педагогічного мислення. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ : Гнозис, 2017. Вип. 37 (3), т. II (22). С. 217–225.

25. Гуменюк С. В. Результати вихідного контролю формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород, 2017. Вип. 2 (41). С. 70–74.

26. Гуменюк С. В. Методологічні підходи до формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. *Теорія і методика виховання : науково-педагогічний вісник*. Херсон, 2017. Вип. 8. С. 18-22.

27. Гуменюк С. В. Педагогічна система формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки* : зб. наук. статей [Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова]. Київ : вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. СXXXV (136). С. 135–142.

28. Гуменюк С. В. Педагогічні умови формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні науки*. Хмельницький : НАДПСУ. 2017. № 4 (11). С. 127-138.

Опубліковані праці апробаційного характеру

29. Гуменюк С. В. Гуманізація та демократизація процесу фізичного виховання студентської молоді у ВНЗ. *Гуманізм та освіта* : матеріали X міжнар.

наук.-практ. конф. (Вінниця, 14–16 верес. 2010 р.). Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2010. С. 83–85.

30. Гуменюк С. В. Оцінювання діяльності студентів інституту педагогіки і психології на заняттях з фізичного виховання. *Проблеми конструювання та застосування засобів оцінювання успішності студентів* : матеріали регіонал. наук.-практ. семін. (Тернопіль, 15–16 трав. 2012 р.). Тернопіль : вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. С. 211–214.

31. Гуменюк С. Інноваційні технології у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Міжнародні читання пам'яті професора Богдана Шияна* : зб. наук. праць. (Тернопіль, 24 черв. 2014 р.). Тернопіль, 2014. С. 94–98.

32. Гуменюк С. В. Характерні особливості продуктивного педагогічного мислення. *Сучасні інформаційно-комунікативні технології в освіті: методологія, теорія, практика* : матеріали регіонал. наук.-практ. семін. (Тернопіль, 11–12 груд. 2014 р.). Тернопіль : вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. С. 159–163.

33. Гуменюк С. В. Олімпійська освіта у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Олімпійський рух на теренах Західної України – минуле та сьогодення* : матеріали регіонал. наук.-метод. семін. (Тернопіль, 22–23 груд. 2015 р.). Тернопіль : вид-во СМТ «ТАЙП», 2015. С. 36–40.

34. Гуменюк С. В. Завдання педагогічної інноватики у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Personality Development in the Age of Globalization* : collection of scientific papers. Morrisville, 2016. P. 80–87.

35. Гуменюк С. В. Теоретичні аспекти педагогічного мислення учителів фізичної культури. *Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences* : proceedings of international scientific-practical conference (Kielce, 28–29 December 2016). Kielce : Holy Cross University, 2016. P. 58–60.

36. Гуменюк С. В. Андрагогічні принципи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук* : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 11–12 серп. 2017 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. С. 52–54.

37. Гуменюк С. В. Педагогічні рекомендації щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. *Олімпійський рух на теренах Західної України – минуле та сьогодення* : матеріали II регіонал. наук.-метод. семін. (Тернопіль, 22–23 груд. 2017 р.). Тернопіль, 2017. С. 29–32.

38. Гуменюк С. В. Порівняльний аналіз результатів педагогічного експерименту щодо формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Forming of modern educational environment benefits, risk, implementation mechanisms* (Tbilisi, 29 september 2017). Tbilisi : Baltija Publishing, 2017. P. 68–72.

39. Гуменюк С. В. Використання інтерактивних технологій у формуванні продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методика навчання: досвід,*

тенденції, перспективи : матеріали I всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 9–10 лист. 2017 р.). Тернопіль, 2017. С. 268-271.

40. Гуменюк С. В. Інноваційний семінар як форма розвитку продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців: зб. наук. праць*. Херсон, 2017. Вип. 1. С. 8-13.

41. Гуменюк С. В. Контекстне навчання у формуванні продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Фізична реабілітація та здоров'язберезжувальні технології: реалії і перспективи* : матеріали III всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Полтава, 9 лист. 2017 р.). Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. С. 50-53.

42. Гуменюк С. В. Структурно-функціональна модель педагогічної системи формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка* : зб. наук. праць. Сер. : Педагогіка. Філософія. Фізичне виховання і спорт. Філологія. Історія. Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. Вип. 2. С. 70–78.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

43. Гуменюк С. В. Основні ознаки, цілі та завдання дистанційного навчання. *Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін в системі вищої освіти* : матеріали регіонал. наук.-практ. семін. (Тернопіль, 25–26 трав. 2011 р.). Тернопіль : вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. С. 70–73.

44. Скалько С. І., Гуменюк С. В. Зошит для занять з фізичного виховання : метод. реком. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 40 с.

АНОТАЦІЇ

Гуменюк С. В. Теоретичні і методичні основи формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2018.

У дисертації досліджено особливості теорії і практики формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. Унаслідок реалізованого наукового пошуку провідних ідей вітчизняних і зарубіжних учених встановлено, що продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури – це складний когнітивний процес встановлення, оцінювання та вирішення педагогічних завдань, наслідком якого є суб'єктивно новий результат їхньої мисленнєвої діяльності. Обґрунтовано концепцію формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури як теоретико-методологічну основу підвищення якості професійної підготовки. З метою діагностики

ефективності освітнього процесу визначено критерії, показники та рівні сформованості продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури. Теоретично розроблено й обґрунтовано педагогічну систему формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, мотиваційного, організаційно-змістового, процесуально-діяльнісного, діагностичного, результативного структурних компонентів і педагогічних умов її реалізації. Експериментально перевірено й упроваджено в освітній процес науково-методичне забезпечення для реалізації педагогічної системи формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій.

Ключові слова: майбутні вчителі фізичної культури, професійна підготовка, педагогічне мислення, засоби інноваційних технологій, навчальний процес, формування продуктивного педагогічного мислення, педагогічна система, концепція, модель.

Гуменюк С. В. Теоретические и методические основы формирования педагогического мышления будущих учителей физической культуры. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2018.

В диссертации исследованы особенности теории и практики формирования продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры средствами инновационных технологий. В результате реализованного научного поиска ведущих идей отечественных и зарубежных ученых установлено, что продуктивное педагогическое мышление будущих учителей физической культуры – это сложный когнитивный процесс установки, оценки и решения педагогических задач, следствием которого является субъективно новый результат их мыслительной деятельности. Обоснована концепция формирования продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры как теоретико-методологическая основа повышения качества профессиональной подготовки. С целью диагностики эффективности образовательного процесса определены критерии, показатели и уровни сформированности продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры. Теоретически разработана и обоснована педагогическая система формирования продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры средствами инновационных технологий, которая состоит из целевого, теоретико-методологического, мотивационного, организационно-содержательного, процессуально-деятельностного, диагностического, результативного структурных компонентов и педагогических условий ее реализации. Экспериментально проверено и внедрено в образовательный процесс научно-методическое обеспечение для реализации

педагогической системы формирования продуктивного педагогического мышления будущих учителей физической культуры средствами инновационных технологий.

Ключевые слова: будущие учителя физической культуры, профессиональная подготовка, педагогическое мышление, средства инновационных технологий, учебный процесс, формирования продуктивного педагогического мышления, педагогическая система, концепция, модель.

Gumenyuk S. V. Theoretical and Methodical Basics of the Formation of Pedagogical Thinking of the Future Teachers of Physical Culture. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2018.

The dissertation studies and substantiates the theoretical and methodical principles of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture by means of innovative technologies. The pedagogical concept of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture as a theoretical-methodical basis of improving the quality of vocational training has been scientifically substantiated. It is based on the three-level methodology: the system of knowledge about professional training of the future teachers of physical culture; general scientific principles and approaches in professional training of the future teachers of physical culture; ideas, provisions, theories, concepts and regularities that are directly related with the professional training of the future teachers of physical culture. The methodical principles of professional training of the future teachers of physical culture, which allow defining the directions of practical using in the educational process have been determined.

Based on the competence, active, personally oriented, systemic-structural, gnoseological, poly-subject, axiological, culturological and synergetic approaches theoretical and methodical foundations and peculiarities of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture have been grounded. It is established that the effective means of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture is the use of technomatic approach, which differs by its qualitative characteristics, projecting of the future educational process and guarantees the final result.

To realize the concept, the pedagogical system of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture by means of innovative technologies has been worked out and experimentally tested. It is constructed taking into account the requirements of the future pedagogical activity and competitiveness in the labor market, provides the effective formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture and consists of the following structural components: the target (aim and tasks); theoretical-methodological (methodological approaches and andragogical principles of study), motivational (context, task-oriented

and communicative study), organizational-content (productive educational process, productive subject-subject interaction, organization of productive mental activity), procedurally-active (forms, methods and innovative technologies), diagnostic (criteria, indicators and levels of the formation of productive pedagogical thinking), resultative (what is received in the result) and pedagogical conditions of its realization that is described in the model of pedagogical system. Pedagogical conditions (providing the professional orientation of the process of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture (based on the competence approach); realization in the professional training of the future teachers of physical culture of communicative active type of study (mastering knowledge) by means of innovative technologies; organization of creative self-realization of the future teachers of physical culture according to personal activity approach in studying) have been defined as interrelated complex of activities of the educational process, which on the bases of means of the innovative technologies, provides getting by the future teachers of physical culture high level of formation of productive pedagogical thinking.

The effectiveness of the worked out pedagogical system of formation of productive pedagogical thinking of the future teachers of physical culture, which is confirmed by the results of the formative stage of the research, has been experimentally checked.

Key words: future teachers of physical culture, professional training, pedagogical thinking, means of innovative technologies, educational process, formation of productive pedagogical thinking, pedagogical system, conception, model.

Підписано до друку 09.02.2018 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 59.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.